

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci JUDr. Martina Kopy na téma Doktrína prostoru pro uvážení (*margin of appreciation*)

Poměrně rozsáhlá disertační práce (177 s. vlastního textu + přílohy) JUDr. Martina Kopy se zabývá velmi důležitým konceptem či judikatorní doktrínou prostoru pro uvážení (*margin of appreciation*). Jedná se o teoreticky velmi náročnou práci, která ke svému úspěšnému zpracování vyžadovala důkladné zvládnutí metodologie obecně i metod soudní interpretace, jakož i analýzy značného počtu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva. Lze již v úvodu konstatovat, že autorovi se podařilo tento nesnadný úkol splnit.

Nejprve k teoretickým a metodologickým východiskům disertační práce. V každé práci tohoto typu by měla být obsažena, a to alespoň ve formě metodologického úvodu. Zde Kopa vymezuje cíle práce, výzkumné otázky a hypotézy. V další subkapitole pak představuje metody a osnovu práce.

Z hlediska struktury je disertační práce adekvátně rozdělena – kromě úvodu a závěru – na pět velkých, dále vnitřně strukturovaných kapitol. V kap. 2 autor představuje vznik doktríny pro uvážení a různé definice této doktríny v judikatuře ESLP s tím, že poté sám navrhuje její definici jako „ex post sebeomezení Soudu odůvodněné některým z vnějších faktorů jeho rozhodování, vedoucí k respektu Soudu k úsudku států učiněného v rámci jim přiznané škály volné úvahy a to zejména v otázkách aplikace Úmluvy na konkrétní fakta“ (s. 25). V dalších oddílech pak Kopa korektně představuje argumenty pro i proti existenci a použití této doktríny, včetně nejčastější kritiky. Za velmi důležité považují provedené vymezení vztahu doktríny prostoru pro uvážení k principu subsidiarity a k principu proporcionality. Osobně považují „margin of appreciation“ za projev principu subsidiarity ve výkladu Evropské úmluvy o lidských právech.

Autor dále analyzuje různé koncepty doktríny prostoru pro uvážení (kap. 3). Jsem poněkud skeptický, pokud jde o smysluplnost rozlišování definičního a aplikačního konceptu. Na straně jedné je pochopitelně pravda, že určité smluvní normy či spíše některé v nich obsažené pojmy jsou otevřené či neurčité, což dává státům větším prostor pro uvážení. Na druhé straně to je pouze určitý předpoklad, který často (ne vždy) vede k použití doktríny. Zůstává na Soudu, zda *ex post* přijme při rozhodování konkrétního případu sebeomezení a přizná státu větší či menší prostor pro uvážení. Konec konců i výše nabídnutá definice svědčí jasně pro aplikační koncept. Definiční koncept je, domnívám se, spíše ne zcela přesným pojmenováním jiného problému, který se týká rozlišování absolutních a neabsolutních práv v Úmluvě, resp. limitačních klauzulí u některých článků. To je nejen problém čl. 8 až 11

Úmluvy, ale i dalších ustanovení (např. čl. 1 Protokolu č. 1). Je jasné, že Soud se musí s charakterem závazků při svém rozhodování vyrovnat, ale to nutně neimplikuje použití doktríny prostoru pro uvážení.

Za hodnotné pro další analýzu naopak považuji rozlišení širokého a úzkého prostoru, jakož i kritiku Soudem někdy používaného „určitého“ prostoru pro uvážení, a to právě pro jeho neurčitost. Na druhé straně je zřejmé, že Soud nepostupuje podle jasného „algoritmu“, ne vždy považuje za nutné explicitně vyjádřit, jak široký (úzký) prostor státu přiznává.

Doktorand se poté (kap. 4) správně zabývá důkladným rozбором odborné literatury a judikatury ESLP, aby z nich vyabstrahoval hlavní faktory ovlivňující aplikaci doktríny prostoru pro uvážení. Na tomto základě zformuloval obecný algoritmus pro aplikaci doktríny prostoru pro uvážení, založený na čtyřech krocích. Tento výsledek považuji za dosti přesvědčivý.

Konečně v kap. 5 a 6, které mají povahu zvláštní části disertační práce, se autor snaží ukázat aplikaci (a modifikaci) obecného algoritmu ve vybraných oblastech čl. 8 a čl. 14 Úmluvy. Z hlediska výběru lze považovat tyto články za poměrně šťastnou volbu, protože se v případech na nich založených Soud dost často uchyluje k aplikaci doktríny prostoru pro uvážení. Bylo by jistě možné zvolit i jiné příklady. Zatímco v případě čl. 8 autor z tam obsažených oblastí úpravy zvolil soukromý život a analyticky přistoupil k jeho rozdělení do čtyř okruhů, což je pro zkoumání prostoru pro uvážení vhodné, v případě čl. 14 mi výběr oblastí připadá více náhodný. Práce je pak završena přiměřeně rozsáhlým Závěrem (7.), který shrnuje hlavní poznatky práce a dává odpovědi na výzkumné otázky.

Po formální stránce nemám k disertační práci žádné výhrady. Práce svým rozsahem, odborným jazykem a pečlivým zpracováním (nenašel jsem žádné překlepy či gramatické chyby) zcela vyhovuje všem nárokům. Příkladná je též práce s prameny a literaturou. Pro čtenáře je velmi užitečné shrnutí na konci každé kapitoly.

Po obsahové stránce je práce napsaná také pečlivě, autor postupuje systematicky, navazuje na dílčí závěry, vychází z rozboru použité literatury (především české, ale zčásti též zahraniční) a judikatury Soudu. Přitom tyto prameny kriticky hodnotí a zaujímá též vlastní názory. K práci lze mít také určité připomínky a otázky. Některé diskusní připomínky jsem uvedl již výše v textu posudku. Hlavní připomínka a také otázka, na kterou by doktorand měl odpovědět při ústní obhajobě, se týká vztahu mezi obecným zvláštním algoritmem aplikace doktríny. Jinak řečeno, lze vůbec předpokládat, že Soud vědomě postupuje podle algoritmu, kdykoliv přistoupí k sebeomezení pomocí doktríny prostoru pro uvážení? A jakkoliv souhlasím, že uváděné (vnější) faktory podstatně ovlivňují aplikaci této doktríny, neměla by

být větší váha přiznána formulaci příslušných závazků v Úmluvě? Mám na mysli zejména práva, která v textu Úmluvy nenajdeme, ale Soud k nim dospěl na základě evolutivního výkladu, např. environmentální práva v rámci čl. 8.

Nehledě na některé drobné připomínky a otázky uvedené výše, tato práce představuje nesporně velmi kvalitní, nadprůměrnou disertační práci. Autor v ní jednoznačně prokázal zvládnutí vědeckých metod a způsobilost k samostatné tvůrčí práci. Práce obsahuje originální přístupy a přináší nové vědecké poznatky. Proto jí plně doporučuji k obhajobě. S výhradou jejího úspěšného průběhu pak také doporučuji, aby byl JUDr. Martinu Kopovi udělen titul doktor (PhD.).

V Praze dne 14.4.2014

Prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.